

Kvassay Jenő Terv

Vázlatos Vélemény

Balogh Péter¹

Örvendetes, hogy készül egy Országos Vízügyi Stratégia – már önmagában a készülése is mutatja, hogy a víz-ügyekért hivatalosan felelősök is látják, hogy a régi stratégia szerint nem tudnak megfelelő válaszokat adni. Ez a (f)elismerés alapvető ahhoz, hogy a valódi megoldásokat adó új-jó stratégiát megtalálja a vezetőség is. Ez a helyzet tehát már önmagában is örvendetes, de igazán akkor lesz az, ha valóban ÚJ és JÓ lesz a stratégia. Bátorítjuk tehát a stratégiát, hogy teljesítse ki azt az irányt, – hiszen mi kiolvassuk belőle a paradigmaváltás lehetőségét – ami felé elindult, hogy valóban az Új Vízgazdálkodási Rendszer alapköve legyen, s ne csak a válság jele, a régi rendszer alkalmatlanságának egy mutatója, mint ahogy mostanában elburjánzottak a stratégiakészítések, de a régi bukott stratégiák változása nem látszik a gyakorlatban...

Jelen véleményünk a bátorítás jegyzete tehát, az új irány, a szükséges paradigmaváltás bátorítása, néhány jellemző részlet kiemelésével, szakmai megtámasztásával. Véleményünk szükségképpen korlátos egy ilyen mérvű munkához képest, mint ahogy a mások játékát kívülről szemlélők véleménye lehet. Ugyanakkor velünk játszanak, a játék tárgya mégiscsak az életünk egyik legfontosabb eleme, a víz, amit az eddigi rendszer eljátszott – a rendszer korlátainak megfelelően.

Javasoljuk, hogy a Kvassay Jenő Tervbe még hangsúlyosabban kerüljenek bele a jelenlegi vízgazdálkodási rendszer korlátain kívülről a táji szempontok, vagyis azok a környezettudományi eredmények, melyek összefoglalását az eddig figyelembe nem vett néhány megjelent cikkben mellékeljük. (A csatolt írásként a véleményünk szerves-tartalmi részei – még az illendőség határain belül.)

Kedvcsinálóként néhány példa, hogy mely területeken segítene ezen szempontok valóságosabb figyelembe vétele, avagy hogyan kapcsolódik a KJT-hez a helyes vízgazdálkodás koncepciója:

- Elsőként az alap kérdés, ami teret nyit a szükséges változtatásokhoz, hogy „Minden társadalmi igényt ki kell-e szolgálni, vagy az igényoldalt kell-e szabályozni?” Ezt Reich Gyula az előadásában is kiemelte, s mi is fontosnak látjuk, hogy a társadalom igényeit, sőt törvényeit és szabályozásait kell a Természet működéséhez, lehetőségeihez igazítani, és nem fordítva. Ugyanis ez a **fenntarthatóság**, vagy **műszaki megfogalmazásban, az olcsó-ésszerű működtethetőség** alapja.
- Ezen elv alkalmazásaként tekintjük a „**differenciált biztonság**” alkalmazását az árvízkezelésben (14., és 62.o.), amit táji-környezeti szempontból az a tétel igazol, hogy a tájnak és a vízháztartási mérlegnek szüksége van a táji vízvisszatartásra, másképpen, hogy az árvízi víztöbbleteknek VAN HELYE a tájban és a vízháztartási mérlegben, csak a jelenlegi tájhasználatban nincs, amit viszont igazítani lehetne és kellene.
- Ide, a tájhasználat-váltás szükségességéhez és eddigi elmaradásához kapcsolódik a VTT kritikája – a KJT megfogalmazása szerint, hogy komplexnek indult, de a többi tárca érdektelensége miatt csak egyfunkciós beavatkozássor valósult meg. Hozzátesszük, hogy a „többi tárca érdektelenségét” a vízügyi tárca érdekeltsége, de legalábbis felelőssége kell hogy ellensúlyozza, amennyiben a vízügyi szakma feladatának érzi, hogy a társadalom számára

¹ geográfus, ELTE Természetföldrajzi Tanszék, SZÖVETSÉG az Élő Tiszáért Egyesület – baloghpeter@elotisz.hu

hosszú távon biztosítsa a vizet – az egyéb szakmák szűklátókörűsége csak egy leküzdendő tényező, a többi mellett. Ne feledjük, hogy a kevésbé megjelenő „társadalmi igény” a társadalmi igénytelenség és butaság (ágazatiság=szűklátókörűség) szülötte, ami viszont modern korunk lételeme; ezzel szemben a TÁJ és a vízháztartási mérleg igényére hivatkozhat a vízügyi szakma – **kell-e ennél magasabb rendű igény egy vízügyi szakembernek?!**

- A táji szemlélet eredménye, hogy az erőforrások számbavétele kapcsán – vagyis, hogy mire támaszkodhat a tervező az új országos vízstratégia tervezésekor (ugyancsak az előadásban is elhangzott) – még két jelentős „erőforrásra” hívnám fel a figyelmet, ezek beírandók a többiek közé: Az egyik, hogy **még van esélye, hogy lesznek rendes árvizek**, azaz van honnan pótolni a hiányzó csapadékot. Ez hatalmas pozitívuma a Tiszai-alföldnek, nagyon meg kell becsülni az árvizeket, az Alföld legfontosabb életjelenségét. A másik, hogy **megvan a Tiszai-alföldnek az a természetes infrastruktúrája**, vagyis a medrek-magaspartok hálózata, ami alkalmas a víz szétterítésére-tározására.
- A komplexitás kiterjesztése, az ágazati szemlélet helyett a területi szemlélet alkalmazása, egyáltalán a *helyes* megoldás megtalálása és tálalása miatt fontos **a fogalmak pontosabb használata**. A dokumentum helyesen jegyzi meg, hogy „Szakítani kell azzal a mai gyakorlattal mely szerint a védekezésre koncentrálunk, illetve az árvízkatasztrófák következményeit kezeljük, ez biztosan és bizonyítottan a leggazdaságosabb, a kiadásokat újratermelő megoldás.” (62.o.) Ugyanakkor a következő mondat, vagyis, hogy „Az árvízmentesítésre kell koncentrálni” még mindig nem kezeli helyén az árvíz fogalmát. Nagyon fontos tétel, hogy **NEM az a feladat, hogy az árvíztől „mentesítsük” a Tiszai-alföldet, hanem hogy az árvízi víztöbbletet hasznosítani képes infrastruktúrát építsünk ki és működtessünk a tájhasználat által (!)**. Azt árvízi víztöbblet „hasznosítása” tehát nem statikus tározást kell jelentsen, hanem dinamikus táji hasznosítást, a kisvízkörforgások beindítását.
- A fogalmi-értékrendi kérdéshez tartozik, hogy az ágazati felosztásban is új elnevezések jelenjenek meg: ne a „védekezés” (a víztöbbletek /árvíz-belvíz esetében) és a „kárelhárítás” (a vízhiányok /aszály esetében) jelenjen meg, hanem az árvíz **kezeléséről**, az árvízzel való **gazdálkodásról** kell beszélni, illetve hogy ez így szerepelne a vízügyi ágazatok, akár a vízügyi státuszok, címek, feladatok leírásában („Árvízvédelmi Főosztály” helyett „Árvíz-kezelési Főosztály!). Ennek teljesülése a megoldás megtalálásnak mutatója is lesz.
- Jó az **értékrend**, nevelés, köznevelés fontosságának szerepeltetése a Tervben. Itt hangsúlyosabban rá kell mutatni, hogy a vízgazdálkodási válság alapja a jelenlegi a modern kor elfogyasztói értékrendje, amiben a Természetre csakis mint prédára, tőkejóságra, termelési (profitnövelési) tényezőre, vagy mellékes egzotikus díszítésre tekint a modern ember. Ennek nyomán **hamis tudásokra és hamis modellekre** épül a rendszerünk, legalábbis a Természethez, a Természet eredendő működéséhez, természeti törvényekhez képest hamis értékekre. És a hamis alapokon hamis felépítmény épült: a nagyon megerősödött műszaki képességeink nagyon hatékonyan tették lehetetlenné, legalábbis akadályozták az ÉLET és a VÍZ folyását (lásd: „vízmentesítés”) Országunkban.
 Illusztrációként hozom a sulinet.hu ábráját. Azt üzeni, hogy a folyó

olyan buta, hogy nem találta meg „legoptimálisabb” medret, és a lefolyás gyorsítására buzdít, miközben a víz visszatartása lenne a valódi feladat. Nyilván nem a Tisza, hanem az ember butaságáról van szó, aki nem ismerte fel, hogy nem kinyáiban kanyarog a folyó az Alföldön, hanem mert minél lassabban akar lefolyni, mert ha gyorsan lefolyik, abból vízhiány lesz. Ezzel a hozzáállással sikerül az Édenkertből sivatagot fejleszteni a modern embernek.

- Végezetül, ugyancsak jelképesen és példaértéke miatt, a települési vízgazdálkodás „ágazat” „szennyvíz-tisztítás” szakterületét hozom fel. Itt is a „szennyvíz-kezelés” fogalmat és tartalmat ajánljuk, mint ahogy a „csapadék-gazdálkodás” nagyon helyesen már szerepel is. Azon természeti törvényre hivatkozunk, hogy az emberi-állati ürületekből az által lesz szennyvíz, ha vízzel keverjük. Technológiai fejlesztés kérdése, hogy ne kelljen vizet, nem hogy ivóvizet(!) használni az ürülék visszaforgatásához, hanem komposztálás által kezelve hozunk létre értéket a kár helyett, és valósítsuk meg a tényleges visszaforgatást: ne a vizekbe, hanem a talajba forgatva, ami oda való. Legalább a falvakban, ahol térbeli, táji erőforrások jobban rendelkezésre állnak, és legalább a tervekben-szándékokban meg kellene jelennie ennek az új szemléletnek. A továbbiak helyett a <http://www.eautarcie.org/hu/> honlapra hivatkozunk.

Mellékletek:

- Mocsárra épült sivatag - BP.pdf
- Helyes vízgazdálkodás - összefoglaló.pdf
- Javaslat a tájhasználat szabályozására.pdf